

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

1923)]. *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vldy ta upravlinnia Ukrainy* [Central State Archive of higher authorities and management of Ukraine], F. 166. Op.2. Spr.1080. Ark. 1, 12; F. 166. Op.2. Spr. 1556. Ark.3.; F. 166. Op.2. Spr.1557. Ark. 1, 14. [in Ukrainian].

14. Pro reorhanizatsiiu Kyivskoi shkoly maistriv

narodnoi tvorchosti [On the reorganization of Kiev School of masters of folk artwork]. Postanova № 1104 Rady Narodnykh Komisariv URSR vid 20 veresnia 1939 r. *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vldy ta upravlinnia Ukrainy* [Central State Archive of higher authorities and management of Ukraine], F.r-2. Op.7. Spr.158. Ark. 6. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.05.2017

УДК 796.071.4:658

Світлана Криштанович, кандидат наук державного управління, доцент кафедри економіки, менеджменту та готельно-ресторанного бізнесу
Львівського державного університету фізичної культури імені І. Боберського

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

У статті проаналізовано роль і значення науково-методичного забезпечення процесу підготовки спортивних менеджерів. Розкрито вагомість формування у них професійної компетентності, яка вирізняється специфікою їх професійних обов'язків, що мають відповідати вимогам національного та міжнародного ринку праці. Обґрунтована необхідність удосконалення педагогічних технологій в навчальному процесі менеджерів фізичної культури і спорту.

Ключові слова: фізична культура і спорт, спортивний менеджер, навчальний процес, професійна компетентність, науково-методичне забезпечення, педагогічні технології, методи оцінювання, ринок праці.

Лім. 5.

Светлана Крыштанович, кандидат наук государственного управления, доцент кафедры экономики, менеджмента и гостинично-ресторанного бизнеса
Львовского государственного университета физической культуры имени И. Боберского

НАУЧНО-МЕТОДОЧИСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА

В статье проанализирована роль и значение научно-методического обеспечения процесса подготовки спортивных менеджеров. Раскрыта важность формирования у них профессиональной компетентности, которая выделяется спецификой их профессиональных обязанностей, соответствующих требованиям национального и международного рынка труда. Обоснована необходимость совершенствования педагогических технологий в учебном процессе менеджеров физической культуры и спорта.

Ключевые слова: физическая культура и спорт, спортивный менеджер, учебный процесс, профессиональная компетентность, научно-методическое обеспечение, педагогические технологии, методы оценки, рынок труда.

Svitlana Kryshchanovych, Ph.D. (Public Administration),
Associate Professor of the Economics, Management and the Hotel-Restaurant Business
Lviv State University of Physical Culture

THE SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL BASIS OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MANAGERS OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT

The article analyzes the role and importance of the scientific-methodological support of the process of training of sports managers. The importance of formation of professional competence is disclosed which has the specific features of the professional duties, which must comply with the national and international requirements of labor market. The topicality of professional competence identifying and diagnosing is proved, which is confirmed by a number of Ukrainian and international educational research programs and initiative scientific developments concerning this topic. The analysis of recent research and publications is done that dedicated to competence approach in education, the assessment of professional competence, the understanding of the competence concept, the competence varieties.

The author pays an attention to the role of educational programs the definition of which is the important methodological bases of the process of providing the formation of professional competence of future sports

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

managers. It is proved that the formation of professional competence of the physical culture and sports future managers should be based on the existing of structure of competence, which includes the intellectual competence, the motivation and an implementation of the systematic approach into the teaching and qualitative diagnosis of the received results. It is noted that the real solution of the problem of formation of professional competence of physical education and sport managers can only be due to the implementation of methods of innovative studying technologies.

The necessity of improvements of such components is justified: the pedagogical technologies of educational process of future managers of physical culture and sports, the diagnostic tools, criteria base, the rates and the level of their preparedness to work in this area.

Keywords: *the physical culture and sports, the sports manager, the educational process, a professional competence, the scientific and methodological support, the educational technologies, the methods of assessment, a labor market.*

Постановка проблеми. Останнім часом у країні велика увага приділяється реформуванню системи освіти. У Концепції професійної освіти України, зокрема зазначено, що існуюча система підготовки кваліфікованих кадрів для сфери фізичної культури і спорту не відповідає сучасним потребам суспільства. У зв'язку з цим особливого значення набуває підготовка спортивних менеджерів і формування у них професійної компетентності. Актуальні аспекти визначення та діагностування професійної компетентності підтверджується низкою українських і міжнародних освітніх дослідницьких програм, ініціативними науковими розробленнями з цієї теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні проблеми компетентності досліджували С. Ахметов, Н. Бібік, В. Горбенко, Г. Гордійчук, Г. Єльнікова, І. Єрмаков, Г. Карнаухов, Ю. Шкретій, І. Хомко, О. Овчарук, (компетентнісний підхід в освіті); В. Бальсевич, І. Булах, Д. Куліков, Ю. Мічуда, Л. Чеховська (оцінювання професійної компетенції), О. Пометун, О. Савченко, С. Клепко, Л. Луценко, Ю. Татур (розуміння поняття компетентність); О. Бігич, О. Бірюк, Л. Харченко, Л. Хоружа, С. Шишов (різновиди компетентності). Різні погляди щодо “компетентності” представлені також в працях зарубіжних вчених Ж. Делора, Дж. Равена, Р. Бояциса, Д. Маклеланда, Л. Спенсера, С. Спенсера, С. Санги, Дж. Уінгертона, У. Вестера та ін. Необхідно зазначити, що в цілому за останні роки лише в Україні захищено майже 100 дисертацій, в назві яких застосовувалось слово компетентність (компетенція). Але жодне з досліджень не розкривало питань щодо формування професійної компетентності майбутніх спортивних менеджерів.

Метою статті є дослідження та обґрунтування науково-методичних основ формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту та їх запровадження в навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Державні вимоги до підготовки менеджерів з фізичної

культури і спорту містять ключові концептуальні положення, рекомендацію змісту, рівнів та форм їх виховання, оцінку їх професійної компетентності. Зокрема Закон України “Про вищу освіту” ґрунтується на визначенні “професійна компетентність” стосовно вимог до випускника та якості вищої освіти, що спрямовує освітні заклади до надання випускникам відповідного професійного рівня.

Ці вимоги визначають завдання та принципи структури педагогічного процесу з врахуванням потреб спортивних менеджерів на національному та міжнародному ринку праці. Вони були обґрунтовані в Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, яка була затверджена 1 березня 2017 року на засіданні Кабінету Міністрів України. В основу Програми було покладено комплексний підхід для вирішення проблем розвитку фізичної культури і спорту. Її виконання передбачає гарантування підвищення спеціальних знань, професійності і майстерності фахівців у цій сфері, які будуть працювати в сучасних ринкових соціально-економічних умовах.

Важливе науково-методичне значення має розроблення проекту комплексної цільової програми з підготовки спортивних менеджерів, що повинна включати такі елементи, а саме: цільові, структурні, ресурсні, організаційні та результативні. Цільова частина – це основні цілі, на яких базується головна мета. Її структурна частина формується на “дереві цілей”, яке передбачає реалізацію визначеної мети на основі сучасних способів і методів організації навчального процесу. Ресурсна частина покликана з'ясувати необхідні витрати на виконання запланованих дій та має включати перелік відповідальних за їх виконання. Організаційна частина відповідає за створення потрібних організаційних структур для роботи щодо ефективної діяльності закладів фізичної культури. У результативній частині має міститись перелік оціночних показників з врахуванням соціальних результатів від реалізації запланованих цілей. На підставі проекту комплексної цільової

програми розробляються конкретні навчальні програми, які повинні спрямовуватися на оптимізацію навчального процесу щодо формування професійної компетентності менеджерів фізичної культури і спорту.

Підготовка таких навчальних програм є однією з важливих методичних основ забезпечення процесу формування професійної компетентності у майбутніх спортивних менеджерів, тому що вони визначають діапазон знань, умінь та навиків для їх діяльності, які мають бути засвоєні за роки навчання і повинні сприяти розвитку студента адекватно до державних вимог у даній галузі. Отже, навчальна програма – це об'єднання теоретичного та практичного матеріалу, який підібраний для рішення освітніх і виховних завдань підготовки спортивного менеджера та формування його професійної компетентності.

Базові навчальні програми повинні будуватися опираючись на сучасні наукові здобутки, які б враховували: рівень знань, умінь і навиків, координаційної та кондиційної підготовленості саме тих, хто буде займатися своєю професійною діяльністю. Зокрема вони спрямовані на засвоєння змісту таких предметів, як “Управління фізичним вихованням і спортом”, “Загальний менеджмент”, “Кадровий менеджмент”, “Функціональний менеджмент”, “Спортивний маркетинг”, “Інвестиційний менеджмент”, “Макроекономіка”, “Бізнес-планування”, “Ринкові стосунки і підприємництво у галузі фізичної культури і спорту” тощо.

Слід підкреслити значення такого виду науково-методичного забезпечення формування професійної компетентності спортивних менеджерів, як контент-аналіз планів роботи навчальних закладів фізичної культури, який дозволяє з'ясувати у сукупній їх діяльності рівень функціональної спрямованості навчального процесу: скільки приділяється роботи за його цільовою спрямованістю, за спрямованістю запланованих заходів в навчальній, спортивній, виховній роботі, за способами викладацького впливу, серед яких найбільш важливими є контроль та перевірка виконання учбових програм.

Професійна компетентність, на думку А. Хуторського [4], суттєво відрізняється від звичного кваліфікаційного підходу, бо відображає певні вимоги не лише до квітесенції освіти (що необхідно знати, вміти й якими навиками володіти випускнику вузу в професійній галузі), але й до складової щодо його поведінки (уміння застосувати знання, навички для вирішення задач професійної діяльності в сучасних ринкових умовах). Майбутні менеджери

повинні вільно орієнтуватися у кон'юнктурі, якісних та кількісних параметрах як вітчизняного, так і світового ринку спортивних послуг. Методика проведення навчального процесу має забезпечити високу конкурентоспроможність спортивних менеджерів. Зокрема викладачі кафедри економіки, менеджменту та готельно-ресторанного бізнесу Львівського державного університету фізичної культури вважають, що поруч із традиційною орієнтацією на професійну підготовку менеджера з фізичної культури і спорту, важливо чітко визначити перспективу та концептуальні підходи щодо підготовки менеджерів сучасного типу, які будуть здатні ефективно управляти фізкультурними та спортивними організаціями при найменших витратах матеріальних ресурсів та досягати найвищих результатів.

Необхідно так організувати учбовий процес, щоб він передбачав зближення вузівської концепції професійної підготовки спортивних менеджерів до європейських стандартів, які диктують необхідність враховувати інноваційні технології при збереженні сучасних вимог до спеціалістів цієї сфери діяльності [5].

Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту повинна здійснюватися на основі існуючої структури компетентності, яка включає інтелектуальну компетентність, мотивацію, а також реалізацію системного підходу в навчальному процесі і якісній діагностиці отриманих результатів. Удосконалення процесу підготовки спортивних менеджерів з достатньою професійною компетентністю потребує належного наукового обґрунтування, що визначатиме формування концептуальних засад та змістового компонента їх підготовки. Концептуальні складові методики навчання спортивних менеджерів визначають системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, мотиваційний та компетентнісний підходи. Системний підхід у справі формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту передбачає застосування педагогічної технології у контексті взаємозалежності всіх її складових елементів, які визначають зміст професійної освіти, цілі навчальної діяльності, організацію навчального процесу, побудову персональних траєкторій навчання студентів тощо. Особистісно орієнтований підхід застосовується для організування навчального процесу, який спрямований на формування особистості майбутнього менеджера, його творчих потенціалів, професійної та загальної культури,

що розглядають як основу якісної освіти та успішної фахової діяльності майбутніх спортивних менеджерів. Діяльнісний підхід обумовлює комплексне використання інноваційних технологій навчання, де робиться акцент на інтенсивні й інтерактивні форми та методи навчання. Особливий акцент робиться на вмотивованість їх професійної діяльності, виборі ними способів розв'язання задач і прогнозуванні наслідків діяльності. Компетентнісний підхід розкриває цілі, зміст і методологію професійної освіти. Професійна компетентність майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту розглядається як цілісна характеристика індивіда, об'єднання знань, умінь, навиків, які продукують професійний інтелект, фахові позиції та індивідуально-психологічні особливості цих фахівців.

Слід зазначити, що професійна діяльність спортивного менеджера складається із вузько визначеної спеціалізації в освітньому просторі, його професійної компетентності, що дозволяють досягати ефективного результату при оптимальних психо-емоційних і фізіологічних витратах. Тому необхідно так організувати дослідно-експериментальну роботу щоб на ґрунті узагальнення спеціальних праць з філософії, соціології, психології і педагогіки визначити необхідні методи, які у повній мірі забезпечать реалізацію завдань підготовки спеціалістів, готових працювати у різних сферах людської діяльності і, зокрема в галузі фізичної культури і спорту.

Реальне вирішення проблеми формування професійної компетентності менеджерів фізичної культури і спорту можливе лише завдяки методів впровадження інноваційних технологій навчання, а саме комп'ютерних технологій [1]. Вони забезпечують значні переваги, зокрема індивідуалізацію та диференціацію навчання, комп'ютерну візуалізацію навчального матеріалу, позитивну мотивацію, яка сприяє інтересу до навчання, зворотний зв'язок, розвиває у них самостійність у вирішенні складних питань професійної діяльності.

Окрім того, теоретичний аналіз науково-педагогічних експериментів і також опрацювання практичного досвіду підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту дає змогу виявляти безліч суперечностей, які мають місце в теорії та методиці їх навчання, а саме між вимогами сьогочасного ринку праці щодо підготовки висококваліфікованих кадрів із високим рівнем знань з питань організації спортивної інфраструктури та її експлуатації та

недостатньою їх кваліфікацією; звичними формами, методами та засобами навчання майбутніх спортивних менеджерів та слабкою імплементацією сучасної методики навчання.

Важливою складовою сучасних методичних основ успішного розвитку професійної компетентності у майбутніх спортивних менеджерів є реалізація структурно-функціональної моделі, яка надає можливість презентувати компетентнісний підхід, спрямований на локальні зміни виокремлених аспектів освітнього процесу, а саме як цільну сутність – від формування мети до одержання кінцевого результату [3]. Сутність такої моделі, як освітньо-кваліфікаційної характеристики (наказ МОН України від 31.07.98 №285), була визначена відповідно до галузевих стандартів вищої освіти України. Така модель, на нашу думку, має включати такі елементи як знання, уміння та навички, теоретичну, практичну та психологічну підготовку, яку майбутні менеджери мають отримувати в процесі навчання.

Без сумніву, розробка та впровадження різних методів формування професійної компетентності у менеджерів фізичної культури і спорту в процесі організації навчального процесу не повинна обмежуватися потребами забезпечення їх готовності до професійної діяльності. Важливо, щоб при реалізації інших наукових методів враховувалось конкретне цільове призначення та спрямованість базової компетентності кожного студента в його майбутній професійній діяльності [2]. Необхідно змістити акценти викладання дисциплін професійного спрямування аудиторної роботи з інформувальної на мотивувальну та ціннісно-коригувальну, шляхом підвищення контекстності, інтерактивності та проблемності навчання.

Для цього викладачі повинні системно і послідовно враховувати попередні методичні розробки, доповнювати і розвивати їх, здійснюючи перехід від формування і перевірки отриманих знань студентами до практичного застосування їм вмінь і навиків в організації, здійснення ними функцій і зобов'язань.

Науково-методичне забезпечення формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту потребує вдосконалення за рахунок використання у навчальному процесі сучасної організації науково-практичної взаємодії з науково-дослідними інститутами, лабораторіями, розвитку власної науково-методичної діяльності тощо.

З метою якісного оволодіння учбового матеріалу майбутніми менеджерами фізичної

культури і спорту та ефективного використання набутого знання на практиці важливо постійно проводити контроль засвоєння знань студентами. Сучасні методи оцінювання дозволяють діагностувати різні професійні якості спортивного менеджера. При цьому комплексна система діагностики професійної компетентності повинна враховувати як характеристику самих методів оцінювання, так і весь спектр професійних якостей і характеристик, які складають його професійну компетентність. Реалізація діагностики професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту дозволяє корегувати і вдосконалювати учбовий процес, здійснювати індивідуальний підхід в навчанні, слідкувати за рівнем засвоєння знань й успіхами студентів.

Визначаючи ефективність виокремлених науково-методичних основ формування професійної компетентності менеджерів фізичної культури і спорту, слід зазначити, що запропоновані нами педагогічні технології безпосередньо залежать від різних факторів, які впливають на освітній процес підвищення їх кваліфікації (зміст і структура навчальних планів, програм, прийомів і методів розвитку професійності в процесі післявузівської підготовки). Таким чином, професійна компетентність спортивного менеджера визначається, насамперед, рівнем власної професійної освіти, набутим досвідом та індивідуальною спроможністю вирішувати наявні проблеми, його намаганням до самоосвіти, творчим відношенням до справи.

Висновок. Отже, комплексність, системність і цілісність в реалізації завдань формування професійної компетентності майбутніх спортивних менеджерів за допомогою сучасних педагогічних технологій повинні забезпечуватися розвитком їх теоретичних та методичних основ. Глибокі соціально-економічні перетворення в нашій країні вимагають вироблення нових підходів у вирішенні проблем оптимізації підготовки сучасних спортивних фахівців. Для підвищення ефективності процесу формування професійної компетентності цих спеціалістів, на нашу думку, слід конкретизувати термінологічний апарат компетентнісного підходу для розробки сучасних методів формування їхньої компетентності, дослідити мотиваційну складову їх діяльності у сфері фізичної культури і спорту та оцінити її вплив на професійну діяльність в цілому. Важливо удосконалити діагностичний інструментарій, критеріальну базу, показники та рівні підготовленості майбутніх менеджерів для роботи у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абишов Н.А. Перевага використання новітніх інформаційних технологій у навчальному процесі / Н. А. Абишов // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2009. – № 1. – С. 116–120.
2. Глузман О.В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості / О.В. Глузман // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Проблеми педагогіки середньої та вищої школи. – 2013. – Т.26 (65), №1. – С. 3–14.
3. Хоменко П. В. Модель професійно компетентного фахівця фізичної культури / П. В. Хоменко, О. К. Корносенко // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. – Т. II. – Рівне, 2010. – С. 382–387.
4. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
5. Шиян Б. М. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту: Навчальний посібник / Б. М. Шиян, В. Г. Папуша. – Харків: "ОВС", 2005. – 208 с.

REFERENCES

1. Abyshov, N. A. (2019). *Perevaha vykorystannia novitnikh informatsiinykh tekhnologii u navchalnomu protsesi* [The advantage of using new information technologies in education]. Journal of the Polytechnic Institute of Vinnitsa, no.1, pp. 116–120. [in Ukrainian].
2. Hluzman, O. V. (2013). *Bazovi kompetentnosti: sutnist ta znachennia v zhyttievomu uspikhu osobystosti* [Key competences: the essence and significance in the life success of a personality]. Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Issues of Secondary and Higher School Education, vol. 26(65), no.1, pp. 3–14. [in Ukrainian].
3. Khomenko, P. V. & Kornosenko, O. K. (2010). *Model profesiino kompetentnoho fakhivtsia fizychnoi kultury* [Model professionally competent specialists of physical training]. Higher Education Pedagogy: methodology, theory and technology, V. II, Rivne, pp. 382–387. [in Ukrainian].
4. Khutorskoy, A. V. (2003). *Klyucheve kompetentsii kak komponent lichnostno- orientirovannoy paradigmy obrazovaniya* [Key Competencies as a Component of the Personally Oriented Education Paradigm]. Public education, no.2, pp. 58–64. [in Russian].
5. Shyian, B. M. & Papusha, V. H. (2005). *Metodyka vykladannia sportyvno-pedahohichnykh dystsyplin u vyshchykh navchalnykh zakladakh fizychnoho vykhovannia i sportu: Navchalnyi posibnyk* [Methods of teaching sports and pedagogical subjects in universities physical education and sport: Textbook] Kharkiv: OVC, 208 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.05.2017